

ความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตย*

Buddhist Equality in a Democratic Society

พระครูศิริโสธรคณารักษ์¹

Phrakusirisothonkanarak¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธ¹

Mahamakut Buddhist University Yasothon Buddhist College¹

Email : prakusirisothon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตย เป็นแนวคิดที่ส่งเสริมให้มนุษย์มีความเสมอภาคกันที่การกระทำอย่างเสรีใน “ความดี” ในการอยู่ร่วมกันของ มนุษยชาติ และสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางแห่งการอยู่ร่วมกันตามหลักพระพุทธศาสนา ทั้งการปฏิบัติและ เป็นแบบอย่าง เช่นความเห็นใจกัน ความเป็นมิตรกัน และการช่วยเหลือกัน จึงเป็นบรรทัดฐานทางสังคม การปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียมกันอันดีระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเองซึ่งหลักการนี้สามารถพัฒนา สังคมให้เกิดความสงบสุข เพราะทุกคนในสังคมมีความเสมอภาคในแง่ที่ว่า เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ และตาย บทความนี้ให้ข้อเสนอแนะว่า ความเสมอภาคของบุคคลในสังคมเน้นให้บุคคลมีหลักธรรมที่ เกื้อกูลกัน ด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่ทำให้มีในใจของบุคคลได้ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อและ สันติภาพที่ยั่งยืนในการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมและมนุษยชาติ

คำสำคัญ : ความเสมอภาค; พุทธจริยศาสตร์; สังคมประชาธิปไตย

* Received July 14, 2021; Revised November 22, 2021; Accepted December 2, 2021

ABSTRACT

This article aims to study Buddhist equality in a democratic society; it is a concept that promotes human equality to act freely in "goodness". In the coexistence of humanity and reflects the way of coexistence according to Buddhism both practice and exemplary such as empathy friendliness and helping each other. It is a social norm, equal treatment between humans and humans which this principle can develop society to achieve peace because everyone in society is equal in the sense that a companion in suffering, born old, hurt and died. This article suggests that equality of the person in society emphasizes that the individual has the principles that support one another in economic, social and political aspects. That can be made in the hearts of all people equally for and lasting peace in the coexistence of individuals in society and humanity.

Keywords : Equality; Buddhist Ethics; Social Democracy

1. บทนำ

รัฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงระบบในทางการเมืองการปกครองแต่ระบบในทางรัฐศาสตร์นั้น มิได้เป็นระบบที่สร้างคนดีนั้น จำเป็นต้องนำหลักธรรมในทางศาสนาโดยเฉพาะในทางพระพุทธศาสนา เข้าไปช่วยเพราะหลักธรรมหรือระบบในทางศาสนานั้น เป็นระบบที่สร้างคนให้เป็นคนดีเมื่อคนดีไปอยู่ในระบบใดๆก็จะทำให้ระบบการเมืองการปกครองนั้นๆดีตามไปด้วยระบบในทางรัฐศาสตร์เป็นระบบสำหรับปกครองทางด้านร่างกายส่วนหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเป็นระบบปกครองด้านจิตใจดังนั้น รัฐศาสตร์กับศาสนาจึงต้องไปพร้อมๆกันจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้ ความเสมอภาคเป็นแนวคิดเกี่ยวกับทางออกของปัญหาสังคม ประเด็นหนึ่ง เพราะมนุษย์ในสังคมต้องการเรียกร้องความเสมอภาคอยู่ตลอดเวลา ปัญหาในวิถีชีวิตของบุคคล ตั้งแต่อดีตจนถึงสังคมปัจจุบันนี้มีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ เพราะมนุษย์มักมุ่งแต่ความสุขส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงผลสะท้อนกลับ อันเป็นเหตุให้คนในสังคมมีสภาพความเป็นอยู่แบบเอารอดเอาเปรียบกัน ในที่สุดขาดความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคมปัจจุบัน เพราะการอยู่กันคนในสังคมมีการแข่งขันมากขึ้น ต่างคนก็ทำมาหากิน ยึดถือผลประโยชน์ตนเองเป็นหลักและการแบ่งปันน้ำใจให้แก่กัน จึงเป็นเหตุปัจจัยทำให้เกิดการเอารอดเอาเปรียบกันทางสังคมมาจนถึงทุกวันนี้ ความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตย เป็นแนวคิดและปรากฏการณ์ทางธรรมที่ย้ำถึงการกระทำของมนุษย์ และมุ่งสนับสนุนความสามารถของมนุษย์ในเชิงปัจเจก เพราะเล็งเห็นความเป็นไปได้ว่าทุกๆชีวิตมีสติปัญญาที่สามารถพัฒนาตนเองได้ เมื่อเป็นเช่นนี้มนุษย์จึงมีความเสมอภาคกันตาม

แนวทางรัฐศาสตร์ ที่ย้ำถึงความเป็นตัวของมนุษย์ จนเป็นที่เข้าใจว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประเภท อเทวนิยม ฉะนั้น คำสอนต่างๆ จึงมีลักษณะที่มุ่งความสำคัญที่การสนับสนุนหลักความเสมอภาค เชิงรัฐศาสตร์ ถือได้ว่าเป็นการให้แนวคิดที่เป็นปรากฏการณ์ของมนุษย์ โดยมนุษย์และเพื่อมนุษย์ ดังนั้น ความเสมอภาคจึงมีบทบาทต่อบุคคลในทุกสถานการณ์ และเพื่อสร้างสรรค์สังคมให้งอกงามสืบต่อไป

2. แนวคิดและทฤษฎีความเสมอภาค

รัฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เริ่มต้นในโลกตะวันตกในสมัยกรีกโบราณ ประมาณ 300–500 ปี หรือ ปลายศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสต์ศักราช หรือประมาณ 2500 ปีมาแล้ว ในระยะเริ่มแรกเป็นเพียงแนวความคิด เชิงรัฐศาสตร์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปกครอง ทำให้เกิดความเป็นธรรม มีการดำรงชีวิตที่ดี สามารถ บรรลุประโยชน์สุขร่วมกันของมนุษย์ในสังคม โดยหาวิธีในการจัดสรรอำนาจ และแบ่งปันผลประโยชน์ที่ดี และเหมาะสมที่สุดแก่ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองในการบริหารและการจัดการสังคมการเมือง แนวความคิดนี้ได้เริ่มเป็นรูปแบบที่มีเนื้อหาสาระเชิงวิชาการทางการเมืองอย่างมีระบบในปลายศตวรรษที่ 18 ต้นศตวรรษที่ 19 เป็นผลมาจากอิทธิพลของการเขียนทางประวัติศาสตร์ และอิทธิพลจากแนวความคิด เชิงปรัชญา ซึ่งเป็นรากฐานของวิชารัฐศาสตร์ในปัจจุบัน

2.1 ความหมายของความเสมอภาค รัฐศาสตร์ มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า Political Science แปลตามตัวว่าศาสตร์ที่ว่าด้วยการเมือง หรือความรู้ที่เกี่ยวกับการเมือง และคำว่า Political มีรากศัพท์มาจากคำว่า Polis ซึ่งเป็นภาษากรีก มีความหมายว่า การจัดองค์กรทางการเมือง รัฐศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ ที่ว่าด้วยรัฐ หรือศาสตร์ว่าด้วยการเมือง ศาสตร์ว่าด้วยการปกครอง ฉะนั้น รัฐศาสตร์จึงหมายถึงศาสตร์ที่ ศึกษาเกี่ยวกับรัฐ การเมืองการปกครอง การเมืองและการปกครองนั้นมีความหมายทางรัฐศาสตร์ที่ แตกต่างกัน การเมืองจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการแข่งขันหรือการแสวงหาอำนาจ ส่วนการปกครองเป็นเรื่อง เกี่ยวกับการบริหารวางระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับสังคม เพื่อให้สังคมมีความสงบสุข แต่การปกครองนั้น จำเป็นต้องอาศัยอำนาจคือการเมืองจึงจะประสบความสำเร็จ ดังนั้น การเมืองและการปกครองจึงมีความสัมพันธ์กันในทางรัฐศาสตร์

2.2 มูลเหตุให้เกิดความเสมอภาค ความเสมอภาคจะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องปราศจากความลำเอียง คือจะต้องมีความยุติธรรมในประชาชนทั่วไป ไม่จำเพาะเจาะจงในหมวดหมู่หนึ่ง คือไม่เลือกในการปฏิบัติ เฉพาะกลุ่มแต่ให้ปฏิบัติกับประชาชนทุกคนเสมอเหมือนกัน พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในออกคิสูตร (อง.จตุกก. 21/17/29) ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสไม่ให้ภิกษุไม่ให้มีความลำเอียง ให้วางใจเป็นกลาง ซึ่งในประวัติศาสตร์ ของกฎหมายไทยก็ได้กล่าวถึงอินทภาษเป็นคำสอนของพระอินทร์มีต่อบุรุษคนหนึ่งซึ่งมีหน้าที่เป็นตุลาการ ว่า การเป็นตุลาการที่ดีจะต้องไม่มีอคติ 4 ประการ คือ 1)ลำเอียงเพราะรักใคร่ชอบพอกัน เรียกว่า ฉันทาคติ 2)ลำเอียงเพราะไม่ชอบ เรียกว่า โทษาคติ 3)ลำเอียงเพราะหลง ไม่รู้จริง ที่เรียกว่า โมหาคติ

4)ลำเอียงเพราะกลัว เช่น กลัวอิทธิพล กลัวอำนาจ เป็นต้น เรียกว่า ภัยาคติ ซึ่งกฎหมายหรือผู้ที่ศึกษาวิชา กฎหมาย(นิติศาสตร์) ทุกคน จะต้องเรียนรู้และนำไปปฏิบัติ เพื่อจะได้เป็นผู้พิพากษาที่ดี การจะให้ สังคมมีความสงบสุข ประชาชนในสังคมมีความเสมอภาคเทียมกันในสังคมจะต้องปราศจากอคติ ดังนั้น การไม่ลำเอียง หรือไม่มีอคติถือว่าการส่งเสริมให้เกิดความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันในสังคม ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในสังคมเท่าเทียมกัน โดยไม่ได้เลือกที่รักหรือที่ชังด้วยการวางใจเป็นกลาง ในบุคคลทุกคน ให้มีความรักกับทุกคนให้เสมือนเป็นญาติพี่น้องกัน มีความรู้ความสามารถในหน้าที่ที่ตน ได้รับมอบหมาย คือต้องได้รับการศึกษาตามหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา แล้วปฏิบัติตาม อริยมรรคเมื่อมีความรักจริงก็จะไม่เกิดความลำเอียง

2.3 ความเสมอภาคเชิงรัฐศาสตร์ หลักความเสมอภาคเชิงรัฐศาสตร์เป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของระบบประชาธิปไตยเหตุเพราะมนุษย์เกิดมาพร้อมศักดิ์ศรี และความเท่าเทียมกันในการเป็นคนโดย กำเนิด หากมาแปรเปลี่ยนไปเมื่อเข้าสู่สังคม มีการแบ่งชนชั้นในบางประเทศ เป็นการรอนสิทธิพื้นฐาน ของความเป็นคน เซวานันท์ เสนพงศ์ (2547) ได้กล่าวถึงหลักแห่งความเสมอภาคเชิงรัฐศาสตร์ ดังนี้ 1)ความเสมอภาคทางการเมือง บุคคลย่อมมีสิทธิเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองเท่ากัน เช่น สิทธิในการออก เสียงเลือกตั้งเมื่ออายุถึงเกณฑ์ สิทธิในการรับสมัครเลือกตั้งและมีความเสมอภาคในการออกเสียงเลือกตั้ง คือมีคนละหนึ่งเสียงเท่ากัน 2)ความเสมอภาคทางกฎหมาย บุคคลย่อมได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน เมื่อทำผิดต้องได้รับโทษอย่างเดียวกัน 3)ความเสมอภาคในโอกาส บุคคลพึงมีโอกาสในสังคมโดยเท่าเทียม กันเช่นโอกาสในการแสวงหาความรู้ โดยการใช้ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพโอกาสในการ แสวงหาความเจริญก้าวหน้าในชีวิต 4)ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ ทุกคนมีรายได้ใกล้เคียงกันควรมีการ กระจายรายได้ที่เป็นธรรมไม่เกิดช่องว่างทางสังคมระหว่างคนรวยกับคนจนมากเกินไป 5)ความเสมอภาค ทางสังคม บุคคลพึงมีศักดิ์ศรีในการเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกัน ไม่ควรมีการแบ่งแยกชนชั้น สีผิว วรรณะ อันเป็นการปิดกั้นเสรีภาพของความเป็นคนในสังคม ดังนั้น ความเสมอภาคเชิงรัฐศาสตร์ หมายถึง การที่ทุกคนในสังคมมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในการร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่ แบ่งชนชั้นกันทางสังคม ถือความเป็นมนุษย์ว่าทุกคนต่างมีความเท่าเทียมกันเพื่อไม่ให้สังคมเกิดความเลื่อม ล้ากัน เพราะโดยปกติคนเรามักจะเรียกร้องความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันอยู่เสมอ และมัก พิจารณาจากแง่ของตนเองคือ เอาตัวเองหรือผลประโยชน์ของตนเองเป็นหลักความเสมอภาคจึงเป็นเหตุให้ สังคมอยู่กันอย่างเสมอภาค และเสรีภาพทางสังคมอย่างเท่าเทียมกัน เพราะเป็นเรื่องสำคัญในระบบการ ปกครองประชาธิปไตย ถ้าหากประเทศใดต้องการทำให้ประชาธิปไตยมีความหมายและเป็นประโยชน์ต่อ คนส่วนใหญ่ ก็ต้องเน้นเรื่องความเสมอภาคเชิงรัฐศาสตร์ดังกล่าวเป็นสำคัญ

3. ความเสมอภาคตามอุดมการณ์ประชาธิปไตย

ความเสมอภาคตามอุดมการณ์ประชาธิปไตย มีหลักการที่เป็นพื้นฐานคือ การยอมรับว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน(Popular Sovereignty) การให้ประชาชนทุกคนมีความเสมอภาคทางการเมือง(Political Equality) การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชน(Popular Consultation) และการปกครองโดยยอมรับมติของเสียงข้างมาก(Majority Rule) จะเห็นได้ว่าอุดมการณ์ประชาธิปไตยนั้น Ranney (1962) กล่าวว่าประกอบไปด้วย 1)หลักปัจเจกชนนิยม(Individualism) เป็นการยอมรับในสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพ โดยรัฐจะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือแทรกแซงในกิจการของปัจเจกชนให้น้อยที่สุด 2)เสรีภาพ(Liberty) ให้ประชาชนทุกคนมีเสรีภาพ เช่น เสรีภาพในการพูด(Freedom of Speech) เสรีภาพในการตีพิมพ์โฆษณา(Freedom of the Press) เสรีภาพในการนับถือศาสนา(Freedom of Religion) เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสันติ(Freedom of Assembly) เป็นต้น แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ขัดความสงบเรียบร้อยของสังคม 3)ความเสมอภาค(Equality) โดยถือว่าทุกคนเกิดมามีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันย่อมมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคที่เป็นอุดมการณ์พื้นฐานของประชาธิปไตยได้แก่ ความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคทางกฎหมาย ความเสมอภาคในโอกาส และความเสมอภาคทางการเมือง 4)ภราดรภาพ(Fraternity) คือการอยู่กันอย่างเป็นมิตร มีความสัมพันธ์เหมือนญาติหรือพี่น้องกัน อุดมการณ์ประชาธิปไตย เคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ทุกคนว่ามีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีความสามารถในการดูแลปกครองตนเอง มีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิต โดยเสมอกัน สิทธิเสรีภาพของประชาชนคนไทย ขณะนี้ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบถึงหน้าที่และขอบเขตของตนในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมโดยรวม เกิดความเสมอภาค ยุติธรรมขึ้นตามหลักการของประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ความเสมอภาคเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย เหตุเพราะเมื่อมนุษย์เกิดมามีศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันในความเป็นคนโดยกำเนิด หากมาแปรเปลี่ยนไปเมื่อเข้าสู่สังคม มีการแบ่งชนชั้นวรรณะในบางประเทศ เป็นการลดทอนสิทธิพื้นฐานของความเป็นคน จรูญ สุภาพ (2519) กล่าวว่าในการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีหลักแห่งความเสมอภาค ดังนี้คือ 1)ความเสมอภาคทางการเมือง บุคคลย่อมมีสิทธิในการเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเท่าๆ กัน เช่น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งเมื่ออายุถึงเกณฑ์, สิทธิในการรับสมัครเลือกตั้ง เมื่อมีคุณสมบัติครบตามหลักเกณฑ์ นอกจากนั้นทุกคนยังมีความเสมอภาคกันในการออกเสียงเลือกตั้ง คือ มีคนละ 1 เสียงโดยเท่าเทียมกัน 2)ความเสมอภาคของกฎหมาย บุคคลย่อมได้รับการปฏิบัติด้วยกฎหมายอย่างเสมอภาคกันเช่น เมื่อกระทำผิดก็ต้องได้รับโทษอย่างเดียวกัน ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน เป็นต้น 3)ความเสมอภาคในโอกาส บุคคลพึงมีโอกาสในสังคมโดยเท่าเทียมกัน เช่น โอกาสในการศึกษาความรู้ โดยการใช้ความสามารถในการประกอบอาชีพ โอกาสในการแสวงหาความเจริญก้าวหน้าในชีวิตเพื่อเลื่อนสถานภาพทั้งทาง

เศรษฐกิจและสังคมของตน 4)ความเสมอทางเศรษฐกิจมิได้หมายถึงทุกคนต้องมีรายได้เท่าเทียมกัน หากแต่หมายถึงทุกคนควรมีความใกล้เคียงกันในฐานะของเศรษฐกิจ ควรมีการกระจายรายได้ (Income Distribution) ที่เป็นธรรมและทั่วถึงกัน ไม่เกิดช่องว่างทางสังคมระหว่างคนรวยกับคนจนมากเกินไป จนเกิดการแบ่งชนชั้นอันมิใช่จุดมุ่งหมายของระบอบประชาธิปไตยรวมทั้งควรมีความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ(Economic Security) อย่างเพียงพอ เพื่อไม่ให้เกิดความกังวลในการประกอบอาชีพ จนไม่มีเวลาสนใจเรื่องอื่นรอบตัว โดยเฉพาะเรื่องทางการเมืองซึ่งเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของคนโดยรวมในสังคม

5)ความเสมอภาคทางสังคม บุคคลพึงมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกัน ไม่ควรมีการแบ่งแยกชนชั้น สีผิว และวรรณะ อันจะเป็นการกีดกันเสรีภาพของความเป็นคนในสังคมโลก ในความเป็นจริง แม้หลักสิทธิและเสรีภาพและความเสมอภาคจะเป็นเรื่องสำคัญในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ในทางปฏิบัติความเสมอภาคย่อมเกิดขึ้นได้โดยยาก จะเป็นไปได้ในทางการเมืองเสียเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากสามารถกำหนดได้เป็นลายลักษณ์อักษรเน้นรูปธรรมได้ การปฏิบัติย่อมชัดเจนกว่า แต่ในทางเศรษฐกิจ และสังคม การกระจายรายได้ โอกาสในการศึกษา โอกาสในการเลือกประกอบอาชีพ หนทางสู่ความก้าวหน้าของผู้ยากไร้ย่อมเป็นไปได้ยากกว่าคนร่ำรวยซึ่งมักมีการศึกษาสูง โอกาสทางเศรษฐกิจ สังคม และทางการเมืองจึงมีมากกว่าถือว่าเป็นชนกลุ่มน้อย ชนชั้นผู้นำและชนชั้นปกครองในสังคม ซึ่งมีโอกาสแสวงหาผลประโยชน์และความก้าวหน้าได้ยิ่งขึ้นไป ความแตกต่างระหว่างชนชั้นก็ยิ่งห่างมากขึ้น จึงเกิดการเรียกร้องขึ้นว่า ถ้าประเทศใดต้องการจะทำให้ประชาธิปไตยมีความหมายและเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ตามอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่แท้จริงแล้ว เน้นเรื่องความเสมอภาคทางด้านสังคมและเศรษฐกิจด้วย

4. ความเสมอภาคเชิงพุทธ

สุนทร ฌ รังสี (2543) ได้อธิบายว่า หลักความเสมอภาคเชิงพุทธ หมายถึง หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ได้ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก คือ หลักธรรมอันเป็นคำสอนที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า พระธรรม ซึ่งต่างจากพระวินัย เพราะพระวินัยเป็นหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น เพื่อเป็นระเบียบปฏิบัติ ของพระภิกษุสงฆ์ที่อยู่รวมกันเป็นสังคม และมีวิถีชีวิตต่างจากฆราวาส จึงต้องมีระเบียบปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมซึ่งไม่ได้เป็นเรื่องที่มีอยู่ตามธรรมชาติส่วนหลักธรรมที่พระพุทธเจ้านำมาสั่งสอนนั้น มีความหมายรวมทั้งส่วนที่เป็นสัจธรรม หมายถึง ความจริง และจริยธรรม หมายถึง หลักปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงความเป็นจริงตามธรรมชาติและความจริงสูงสุด อันทำให้ทุกข์ทั้งปวงดับสิ้นเชิง โดยผู้ปฏิบัติจะได้รับเสมอภาคเหมือนกันหมด

สุธรรม ชุสตัยสกุล (2547) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่ดีที่มีอยู่ในจิตใจหรือวิญญาณของมนุษย์ เป็นลักษณะนิสัย เช่น ความกล้าหาญ ความเสียสละ ความซื่อสัตย์

ความยุติธรรม หรือมิตรภาพ ดังนั้น แล้วคุณสมบัติที่ดีจนเป็นคุณธรรมก็ต่อเมื่อมันเป็นลักษณะนิสัยที่เกิดขึ้นประจำตลอดชีวิตหรือเป็นลักษณะนิสัยถาวร ไม่ใช่เกิดขึ้นเพียงวันใดวันหนึ่งก็จะจัดเป็นคุณธรรม คุณธรรมแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1)คุณธรรมด้านพุทธิปัญญา (Intellectual Virtues) หมายถึงความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อแสวงหาความรู้เกี่ยวกับสิ่งสากลหรือความสามารถในการคิดค้นหาความจริงซึ่งเกิดจากการเล่าเรียนหรือใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผลในสิ่งต่างๆ ให้รู้ตามสภาวะความเป็นจริงสามารถแยกแยะได้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว ซึ่งเป็นคุณธรรมของปัญญาภาคทฤษฎี 2)คุณธรรมด้านศีลธรรม(Moral Virtues) หมายถึง ความสามารถในการเลือกทำความดีซึ่งเกิดจากการฝึกหัดปฏิบัติจนเป็นนิสัย เป็นการกระทำความดีหรือความถูกต้องอยู่เป็นประจำโดยการประพฤติปฏิบัติชอบเป็นนิจ ซึ่งเป็นผลมาจากนิสัยที่ได้สั่งสมมาทางด้านการทำความดี ความถูกต้องกับความสามารถประพฤติดี ปฏิบัติชอบทั่วไปในชีวิตจริง

จากทัศนะต่างๆ ที่นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่าคุณธรรมเพื่อที่จะได้ความหมายของคำว่า “รัฐศาสตร์แนวพุทธ” และสรุปได้ว่า รัฐศาสตร์แนวพุทธ หมายถึง นักปกครอง นักบริหาร ผู้นำหรือนักการเมือง นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิต ความรู้สึกนึกคิดจิตใจ และสติปัญญาในการบริหารและการปกครองของผู้ที่จะไปบริหารบ้านเมือง หรือเป็นผู้นำของประชาชน ที่จะพาประเทศชาติบ้านเมืองไปสู่ความเจริญงอกงามและสันติสุขปัญญาที่รู้เข้าใจจุดหมายของงานการเมือง การบริหารให้เกิดประสิทธิภาพ และเกิดสันติสุขแก่ประชาชนภายในรัฐ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2544) ได้กล่าวว่า ความเสมอภาคของบุคคลในสังคมตามแนวทางรัฐศาสตร์เชิงพุทธ ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ มีความสมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติ 3 ประการ คือ พระปัญญาธิคุณ พระมหากรุณาธิคุณ และพระบริสุทธิคุณ โดยตรัสไว้ 3 ระดับคือ 1)ระดับต้น สอนให้มนุษย์แสวงหาประโยชน์สุขสมควรแก่ อรรถภาพและขีดความสามารถที่จะพึงมี เช่น ความมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรงไม่มีโรคภัยเบียดเบียน มีหน้าที่การงานอาชีพสุจริตเลี้ยงตนเองได้ มีสถานภาพเป็นที่ยอมรับของสังคม รักษาครอบครัววงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าเชื่อถือ 2)ระดับกลาง สอนให้มนุษย์มุ่งในประโยชน์สุขขั้นสูงสุด ด้วยการพัฒนาทางจิตใจ ให้อยู่เหนือโลกธรรมทั้งหลายอันจะยังประโยชน์ทางจิตใจในชีวิตที่สะอาด ด้วยความประพฤติที่สุจริต อิ่มใจในชีวิตที่มีคุณค่าที่ได้เสียสละทำประโยชน์ให้เกิดขึ้น มั่นใจในความสามารถแก้ปัญหาชีวิต โล่งใจว่าได้ทำความดีไว้แล้วเพื่อประโยชน์ในกาลข้างหน้า 3)ระดับสูง สอนให้มนุษย์ มุ่งแสวงหาประโยชน์ขั้นสูงสุด เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ด้วยการบำเพ็ญภาวนาให้จิตเข้าสู่ความ สะอาด สว่าง สงบ แห่งมรรคผลนิพพาน ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ภายใจไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ต่างๆที่ผันแปรอยู่เป็นประจำ ละความยึดมั่น ถือมั่น รักษาใจให้ปลอดโปร่ง แจ่มใส สดชื่น เบิกบานอยู่ตลอดเวลา ดำเนินชีวิตไปด้วยปัญญา

ดังนั้น ความเสมอภาคของบุคคลในสังคมตามแนวทางรัฐศาสตร์เชิงพุทธจริยศาสตร์ จึงเป็นแนวคำสอนที่ส่งเสริมประโยชน์ของพหุชนเป็นใหญ่ โดยย้าให้บุคคลดำเนินชีวิตตามวิถีทางแห่งความดี เริ่มที่

การละชั่ว ทำดีและทำจิตใจให้ผ่องใสอย่างเท่าเทียมกัน เสนอเหตุผลที่เป็นธรรมชาติ ทั้งที่เป็นรูปธรรมนามธรรม เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าที่มีอยู่จริงของความเป็นมนุษย์ และเป็นสิ่งที่มนุษย์ควรอ้างถึงในการที่จะพัฒนาตนเองไปสู่ความหลุดพ้นได้ทุกคนอย่างแท้จริง โดยคำนึงถึงคุณสมบัติและความประพฤติเป็นที่ตั้ง ด้วยการวางรูปแบบที่เหมาะสมและสามารถทำให้บุคคลมีความสุข มีการดำเนินชีวิตที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ให้มีพื้นฐานของหลักศีล 5 เป็นที่รองรับและบุคคลสามารถปฏิบัติให้ตนเองได้รับความสุขในหลักธรรมที่สูงขึ้นไปอย่างเสมอภาคกัน จนถึงความหลุดพ้นได้ทุกคน

1) ความเสมอภาคสมัยก่อนพุทธกาล ในสังคมอินเดียสมัยก่อนพุทธกาล และสมัยพุทธกาล มีการปฏิบัติตามระบบวรรณะอย่างเคร่งครัด โดยไม่เปิดโอกาสให้คนต่างวรรณะ ได้ใช้ชีวิตร่วมกัน วรรณะต่ำจะถูกรังเกียจจากสังคม เมื่อถึงสมัยพระพุทธเจ้าสอนให้มนุษย์เลิกดูหมิ่นกัน เพราะถือเรื่องชาติ วรรณะ และวงศ์ตระกูลโดยตั้งจุดนัดพบไว้ที่ศีลธรรมใครจะเกิดในตระกูลสูง ยากดีมีจนอย่างไรไม่มีประมาณ ถ้าตั้งอยู่ในศีลธรรมแล้ว ก็เชื่อว่าเป็นคนที่ควรยกย่อง สรรเสริญ ตรงกันข้ามคือล่วงละเมิดศีลธรรมแล้ว แม้จะเกิดในตระกูลสูงก็นับว่า พาลชน ดังตัวอย่าง ที่กล่าวไว้ในอัครคัมภีร์สุตตร พระพุทธเจ้าตรัสกับวาเสฏฐะ และภราทวาชพราหมณ์ ว่า “การที่พราหมณ์ยกย่องวรรณะของตนเท่านั้นว่าเป็นวรรณะขาว พวกอื่นเป็นวรรณะดำ พวกพราหมณ์เป็นผู้บริสุทธิ์ พวกอื่นไม่บริสุทธิ์นั้น เพราะไม่ได้ระลึกถึงเรื่องเก่า แท้จริงที่พวกพราหมณ์ว่า พวกตนเกิดจากปากพรหมนั้นไม่จริง เพราะพราหมณ์ทุกคนก็เกิดจากมารดาที่เป็นพราหมณี ต้องตั้งครุฑ คลอดจากช่องคลอด ต้องตีมนมไม่มีอะไรพิเศษกว่าคนประเภทอื่น” ทุกคนไม่ว่าจะเกิดวรรณะไหน ก็อาจประกอบทางแห่งอกุศล คือทุจริตกาย วาจา ใจได้ด้วยกัน อาจดเว้นทางแห่งอกุศลมีสุจริตกาย วาจา ใจได้ด้วยกัน ครั้นแล้ว ทรงแสดงเรื่องเก่าที่เป็นเหตุที่ทำให้เกิดการแบ่งชั้นวรรณะว่า ในชั้นแรกเป็นการแบ่งตามหน้าที่ หรือตามอาชีพที่ตนเองถนัด ไม่ได้แบ่งเพื่อดูหมิ่นเหยียดหยามกัน ในที่สุดก็สรุปว่า ธรรมเป็นของประเสริฐสุดในหมู่ชน ทั้งปัจจุบันและอนาคต (ที.ปา. 11/111/83) ดังนั้น การอยู่ร่วมกันโดยธรรมเพื่อให้สังคมมีความเสมอภาคต่อกัน มีสิทธิในความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน สามารถที่จะพัฒนาตนเองในทางที่ดีขึ้น ไม่ติดกับชาติ ชั้น วรรณะ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เห็นความสำคัญในการดำเนินชีวิต โดยยึดหลักธรรม วินัยเป็นธรรมนุญชีวิต

2) ความเสมอภาคครั้งพุทธกาล ว.วชิรเมธี (2547) ได้กล่าวว่า หลักความเสมอภาคในสังคมครั้งพุทธกาล หมายถึง พระพุทธศาสนาได้ ถือกำเนิดในชมพูทวีป คือ ประเทศอินเดียในปัจจุบันเป็นแหล่งอารยธรรมที่สืบทอดมาเป็นเวลาหลายพันปี เป็นดินแดนที่เปิดเผยให้โลกได้ทราบถึง ความรู้และวิทยาการด้านต่างๆโดยเฉพาะ ความเป็นอยู่ทางสังคม สภาพในทางสังคมในยุคนั้นเป็นสังคมที่มีความหลากหลายในสังคมที่มี ภาษาและวัฒนธรรมมีการแบ่งชนชั้นทางสังคมออกเป็นวรรณะซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหาต่างๆ ในสังคม ซึ่งอาจเป็นเพราะความต้องการอยู่รอด และคนในสังคมมี 2 วรรณะ คือ พวก “สววรรณะ” (คนมีวรรณะ) ที่สังคมยังให้การยอมรับ แต่มีอีกกลุ่มหนึ่งที่พระเจ้าของศาสนาฮินดู ที่เป็น

ศาสนาที่คนนับถือกันมาก ขณะนั้นไม่ยอมจัดให้สังกัดในวรรณะใด คนทั่วไปจึงเรียกเขาว่าพวก “อวรรณะ” (คนนอกวรรณะ) คนนอกวรรณะเหล่านี้อาจเรียกว่า วรรณะที่ 5 พวกนี้มีชื่อเรียกอยู่หลายชื่อ คือ จันทาล หรือชน หินชาติ ปารีหะ ปัญจมะ มหารั อธิศูทร คนนอกวรรณะเหล่านี้ยังแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย คือ พวกแตะต้องไม่ พวกเข้าใกล้ไม่ได้ พวกที่มองดูไม่ได้ ทวิช เปล่งวิทยา(2525) ให้ความเห็นว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงทำการปฏิวัติระบบสังคม ให้เป็นไปเพื่อความผาสุกของชนหมู่มาก ทรงนำเสนอแนวคิดและแสดงให้เห็นถึงความเป็นจริงที่ควรเกิดขึ้นว่า ควรปฏิบัติต่อกันอย่างไร โดยการจัดตั้งองค์กร หรือบริษัทของพระองค์ขึ้นมาที่เรียกว่า พระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบไปด้วยพุทธบริษัท 4 บุคคลเหล่านี้เป็นสมาชิกในองค์กร ที่ปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธองค์ที่ทรงสั่งสอนโดยมีระดับการปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป ตามความสมัครใจ ซึ่งการปฏิบัตินั้นก็เพื่อความสุขแก่ตนเองและผู้อื่น และพระองค์ทรงย้ำอีกว่าใครๆ ก็เป็นพราหมณ์ได้ เพราะไม่ใช่เรื่องชาติกำเนิดอย่างที่ว่าภาษาสังคมวิทยาเรียกว่า “สภาพติดตัว” แต่เป็นสภาพที่สัมผัสได้ เพราะพระองค์ทรงเชื่อว่าผู้ลอยบาปได้แล้ว เราเรียกว่า “พราหมณ์” ดังนั้น การที่พระองค์ยังทรงปฏิบัติตนเป็นต้นแบบแห่งความเสมอภาคเชิงรัฐศาสตร์ ด้วยการนำสังฆกรรมที่ทรงค้นพบออกเผยแผ่แก่ผู้คนทุกหมู่เหล่าโดยไม่จำกัด ชาติ ชั้น วรรณะ เพศวัย และสถานที่ในความเท่าเทียมกัน

3) ความเสมอภาคตามพระวินัย ปรีชา ช่างขวัญยืน (2540) ได้กล่าวว่า หลักความเสมอภาคตามพระวินัย หมายถึงในการปฏิบัติต่อกันของสงฆ์นั้น พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนให้มีการปฏิบัติต่อกันในทางที่ดี มีเมตตาต่อกันให้รักษาน้ำใจกันและสังคมสงฆ์นั้นเป็นสังคมที่ยากจนที่สุดคือทรัพย์สินมีเพียงเครื่องบริวาร นอกนั้นแล้วมีทรัพย์ก็เป็นของสงฆ์ ในที่นี้จะกล่าวถึงแนวปฏิบัติตามพระวินัยเกี่ยวกับศีล ดังนี้ 1)เบญจศีล หรือศีล 5 คือศีลในชั้นประยุกต์ที่มุ่งสามัญชน หรือพุทธศาสนิกชนจะต้องกระทำต่อกันในสังคม เป็นการไม่เบียดเบียนกัน ได้แก่การไม่ฆ่า ไม่ลักทรัพย์ไม่ประพฤตินอกใจในกาม ไม่พูดเท็จ และไม่ดื่มสุราเมรัย 2)ศีล 8 คือ ศีลระดับ ขยายที่พอเหมาะแก่ผู้หวังความก้าวหน้า ในความดีด้วยการรักษา ระเบียบทางกาย วาจา ใจ ให้ดียิ่งขึ้น ได้แก่ เว้นจากการ ฆ่า ลัก ประพฤติผิดพรหมจรรย์ พูดเท็จ ดื่มสุราเมรัย บริโภคอาหารยามวิกาล การฟ้อนรำ และเว้นจากที่นอนอันสูงใหญ่ 3)ศีล 10 คือ ศีลระดับขยายที่พอเหมาะแก่ผู้หวังความก้าวหน้าแก่ สามเณร สามเณรี ได้แก่ เว้นจาก การฆ่า ลัก ประพฤติผิดในพรหมจรรย์ พูดเท็จ ดื่มสุราเมรัย บริโภคอาหารเวลาวิกาล การฟ้อนรำ การตัดทรงดอกไม้ของหอม และ เว้นจากการรับเงินและทอง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538) 4) ศีล 227 คือ ศีลระดับขยายที่พอเหมาะแก่ภิกษุ ได้แก่ ปาราชิก 4 สังฆาทิเสส 13 อนิยต 2 นิสสัคคิยปาจิตตีย์ 30 ปาจิตตีย์ 92 ปาฏิเทสนียะ 4 เสขิยะ 75 และอภิรณสมถะ 7 5)ศีล 311 คือศีล ระดับที่พอเหมาะแก่ภิกษุณี ได้แก่ ปาราชิก 4 สังฆาทิเสส 17 อนิยต 2 นิสสัคคิยปาจิตตีย์ 30 ปาจิตตีย์ 116 ปาฏิเทสนียะ 8 เสขิยะ 75 และอภิรณสมถะ 7 สรุปว่า การกระทำตามกฎระเบียบของศีล เป็นเรื่องของความเสมอภาคตามพระวินัย อันเป็นกฎแห่ง

มนุษย์ ที่สามารถป้องกันสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม หรือความไม่เป็นธรรมในสังคม ดังนั้น ธรรมวินัยจึงเป็นกฎกติกาอันเป็นเครื่องยืนยันในความเสมอภาค และสามารถรักษาพระศาสนาให้คงอยู่ต่อไป

4) ความเสมอภาคในทิศหก สุชีพ ปุญญาณาภ (2541) กล่าวถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันในสังคม ที่ปรากฏชัดเจนคือในความเป็นมิตรอันจะนำมาซึ่งการส่งเสริมความเสมอภาคต่อกันอย่างยั่งยืนโดยพระองค์ทรงตรัสแก่ สังคาลกบุตรคฤหบดีในสังคาลกสูตร ดังนี้ ทิศที่ 1 ทิศเบื้องหน้า บิดามารดา เป็นการอยู่ร่วมกันตามสถานะของบิดามารดากับบุตรธิดา ซึ่งมีลักษณะการช่วยเหลือกันดูแลบำรุงตามหน้าที่เพื่อตอบแทนในการดำรงชีวิต ทิศที่ 2 ทิศเบื้องขวา ครูอาจารย์ เป็นการอยู่ร่วมกันในลักษณะถ่ายทอด ให้ความรู้เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นความสัมพันธ์ที่เคารพ ให้เกียรติ ยกย่อง เกื้อกูลกันของผู้รับคือศิษย์กับผู้ให้คือ ครูอาจารย์ ทิศที่ 3 ทิศเบื้องหลัง ภรรยา เป็นการอยู่ร่วมกันเพื่อดำรงและขยายพันธ์ ตามธรรมชาติ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นต้องมีการ รักษาหัวใจกันและกันขมใจมีเมตตาต่อกัน เกื้อกูลกัน ทิศที่ 4 ทิศเบื้องซ้าย มิตรสหาย เป็นการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคม ที่สงเคราะห์เกื้อกูลกันอย่างเห็นได้ชัดเจน จากการเชื่อใจกัน มีน้ำใจต่อกัน ทิศที่ 5 ทิศเบื้องล่าง คนงาน-ลูกจ้าง เป็นการอยู่ร่วมกันในลักษณะพึ่งพาอาศัย ในทางการอาชีพ การงาน แสดงออกถึงความเมตตาต่อกัน ร่วมมือกันสามัคคีกัน และเผื่อแผ่กัน ทิศที่ 6 ทิศเบื้องบน สมณพราหมณ์ เป็นการอยู่ร่วมกันในลักษณะพึ่งพิงกันทางจิตใจ สร้างความอบอุ่นให้แก่กันทางจิตใจ เคารพนับถือกัน เกื้อกูลกันด้วยความบริสุทธิ์ใจ หลักความความเสมอภาคในหลักทิศหกนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำต่อกันในลักษณะที่เป็นการปฏิบัติต่อกันตามหน้าที่รับผิดชอบหลักการปฏิบัติตามหลักทิศทั้งหก สามารถทำให้เกิด ความเสมอภาคได้เป็นอย่างดี การปฏิบัติต่อกันนั้นได้ผนวมนิธรรมคือ อาจจะเป็นเพราะได้เคยมี การกระทำต่อกันตั้งแต่ครั้งอดีตที่ยาวนาน หรือในปัจจุบันนี้ก็ไม่ได้

5) หลักความเสมอภาคไม่ให้เกิดการแบ่งชั้นวรรณะ พระพุทธศาสนาเกิดในท่ามกลางของสังคมที่มีการเอารัดเอาเปรียบทางสังคม มีการแบ่งชั้นวรรณะไม่มีความเสมอภาคทางสังคม การเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนาเกิดเพื่อให้ความเสมอภาคกันไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะไม่ปิดกั้นการเรียนรู้ เกิดมาเพื่อประโยชน์ประชาชน ดังพุทธวจนะที่ทรงประกาศต่อพระอรหันต์ 60 องค์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์ของชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพ และมนุษย์” (วิ.มหา. 4/32/40) สรุปได้ว่า ในประโยคที่ว่าเพื่อความทุกข์ของชนเป็นอันมาก คำว่า สุข คือ สันติภาพ และเสมอภาค หมายความว่าอย่างเดียวกันคือ การรอดพ้นจากภัย ความทุกข์หรือปัญหาต่างๆ จากการที่พระพุทธเจ้าประกาศศาสนา ทำให้วรรณะต่างๆ ได้ลดความรุนแรงลง ทำให้ประชาชนหุดาสว่างขึ้นทำให้เลิกนับถือลัทธิ และหันมานับถือพระรัตนตรัย และทรงชี้ให้เห็นความสำคัญในการดำเนินชีวิตด้วยการประพฤติตามศีลธรรมว่ามีคุณยิ่งกว่าวรรณะ และพัฒนาคนด้านศีล ด้านจิต ด้านปัญญา มีความเสมอภาคกันในการแสดงออก ทำให้พุทธบริษัทบรรลุพระอรหันต์มากมาย และสร้างสันติภาพให้แก่ชาวโลก

6) ความเสมอภาคกับความมีเมตตาต่อสัตว์ ชาวอินเดียสมัยโบราณ นิยมแสวงหาบุญด้วยการฆ่าสัตว์บูชาบุญ เป็นการบูชาเทพเจ้า การบูชาบุญแต่ละครั้งก่อความเดือดร้อนให้แก่สัตว์จำนวนมาก เป็นการเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนทำให้สังคมไม่มีความเสมอภาค และสัตว์ที่ถูกฆ่าก็มีจำนวนมากมาย ตามประเพณีการบูชาบุญ ตัวอย่างในสมัยนั้นมีอยู่ 4 ประเภท คือ 1)อศวมณะ ฆ่าม้าบูชาบุญ 2)โคเมณะ ฆ่าโคบูชาบุญ 3)ราชสุยะ ฆ่าช้างบูชาบุญ 4)นรเมณะ ฆ่าคนบูชาบุญ แต่ในทางพระพุทธศาสนาสอนให้เลิกพิธีดังกล่าว แล้วหันมาสร้างความดีแทนการทำบุญด้วยวิธีบูชาบุญดังกล่าวตัวอย่างในกฎทนต์สูตรกฎทนต์พราหมณ์ เตรียมการบูชาบุญโดยใช้โค ลูกโคตัวผู้ ลูกโคตัวเมีย แพะ แกะ อย่างละ 700 ตัวผูกไว้ที่เสาเพื่อฆ่าสังเวทยเทพเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้าทรงเสด็จผ่านทางนั้น กฎทนต์พราหมณ์จึงเข้าไปเฝ้าทูลถามปัญหา กับพระพุทธเจ้า เมื่อได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วก็กลับใจโดยไม่ทำการบูชาบุญ แต่ปล่อยสัตว์ทั้งหลายแทนการบูชาบุญ หันมานับถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งแทนเป็นต้น(ที.สี. 9/323/125) สรุปได้ว่า การที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามการบูชาบุญ ด้วยการฆ่าสัตว์หรือฆ่ามนุษย์ ก็เพราะเห็นว่าเป็นการบูชาที่ต้องเบียดเบียนผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นขาดอิสรภาพ ทำให้ไม่ได้บุญพร้อมกับให้เหตุผลว่า ผู้ใดมีสติเจริญเมตตาอันมีประมาณไม่จำกัด ผู้นั้นเห็นธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งกิเลส ย่อมมีกิเลสเครื่องผูกมัดน้อยลง ถือว่าเป็นผู้ประเสริฐ เพราะสรรพสัตว์ทั้งหลายย่อมต้องการความปลอดภัยในชีวิต ดังนั้น มนุษย์ทั้งหลายจึงควรให้ความเสมอภาคต่อสัตว์ ด้วยการไม่เบียดเบียนกัน

7) ความเสมอภาคระหว่างเพศ ความเสมอภาคระหว่างเพศ หมายถึง ความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษสตรี ซึ่งในสังคมปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีทัศนคติที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้ (1)บุรุษและสตรีในฐานะบิดามารดาของบุตร คือ เป็นฐานะหรือตำแหน่งอันศักดิ์สิทธิ์ ในพระพุทธศาสนายกย่องบุรุษและสตรีผู้เป็นบิดามารดา เป็นผู้ให้กำเนิด เป็นพรหมของบุตรเป็นครูคนแรก และเป็นมิตรแท้ที่ลูกๆต้องมั่นใจสามารถที่จะปรึกษา และเปิดเผยความลับที่ไม่กล้าเผยกับใครได้ (2)บุรุษสตรีในฐานะอุบาสกอุบาสิกา คือ บุรุษและสตรีที่ปฏิบัติธรรมรักษาศีลใกล้ชิดกับพระรัตนตรัยในพระพุทธศาสนา พระองค์ตรัสว่าศาสนาจะมั่นคงยืนยาวหรือไม่ ขึ้นกับบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ดังนั้น อุบาสกอุบาสิกาเป็นเสาหลักค้ำจุนพระศาสนาให้มั่นคงยั่งยืนมีฐานะคล้ายกัน ต่างกันเพียงแต่เพศเท่านั้น ซึ่งทั้งสองมีหลักคุณธรรมเหมือนกัน เช่น มีศรัทธา มีศีลบริสุทธิ ไม่แสวงหาเขตนอกพระพุทธศาสนา เป็นต้น (3)บุรุษสตรีในฐานะเอตทัคคะ คือ เมื่อพิจารณาตามแนวพระพุทธศาสนาจะเห็นว่าพระองค์ทรงยกย่องพระภิกษุว่าเป็นผู้เลิศนั้น ในขณะที่เดียวกันก็ทรงยกย่องภิกษุณีเช่นกัน เช่น ฝ่ายชายมีตปุสสะและภัลลิกะ เลิศในทางถึงพระรัตนตรัยก่อน อนาถปิณฑิกเศรษฐี เลิศในทางถวายทานแก่พระสงฆ์ ส่วนฝ่ายหญิงมีนางสุชาดาเลิศในทางถึงสรณะก่อน นางวิสาขา ผู้เลิศในทางถวายทาน เป็นต้น (คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, 2536) (4)บุรุษสตรีในฐานะกัลยาณมิตร คือ บุรุษสตรีในฐานะมิตรแท้หรือมิตรที่ดีของบุตร ของสมาชิกในสมาคม และยังเป็นผู้ประกอบกัลยาณมิตร กล่าวคือเป็นผู้น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและเป็นที่สนิทสนมชวนให้

เข้าไปปรึกษาไต่ถามให้เกิดความรู้สึกรอบอุ้มใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย มีภูมิรู้ผู้นำกอง ควรเอาอย่างในฐานะทรงคุณ เป็นที่ปรึกษาที่ดี อดทนต่อถ้อยคำ คือพร้อมที่จะรับฟังปรึกษาซักถามทุกอย่างเสมอ สามารถอธิบายเรื่องยากให้เข้าใจง่าย และไม่แนะนำเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงในทางเสื่อมเสีย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538) (5)บุรุษสตรีในฐานะพระอริยบุคคล คือ ตามแนวพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก บุรุษสตรีสามารถมาบวชเป็นพระอริยบุคคลได้ ดังจะเห็นได้จากมีพุทธานุญาตให้พระนางปชาบดีโคตรมีบวชเป็นภิกษุณี คือเพศที่ได้รับการยกย่องอันสูงส่ง ในอดีตครั้งพุทธกาลสตรีก็ได้รับการอนุญาตให้บวชในพระศาสนา เมื่อบวชแล้วก็ปฏิบัติธรรมจนบรรลุธรรม ฝ่ายภิกษุณีมีพระนางประชาบดีโคตรมี ฝ่ายอุบาสิกา มีนางสุชาดา และนางวิสาขา มหาอุบาสิกา เป็นต้นสตรีในสังคมชาวพุทธก็ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกับบุรุษเสมอมา เช่น “หลักฆราวาสธรรม” “หลักสทฺธสัณโณ” และ “หลักอภิธานิยธรรม” เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538) สรุปได้ว่า บุรุษและสตรีที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงความเท่าเทียมกันโดยต่างกันเพียงเพศเท่านั้น แต่เรื่องศักยภาพ สติปัญญาไม่ต่างกัน ดังนั้นบุรุษและสตรีสามารถบรรลุธรรม เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดได้เหมือนกันทุกคน

8) ความเสมอภาคเกี่ยวกับการไม่ให้มีการซื้อขายทาส สุชีพ ปุญญาณาภา (2541) กล่าวไว้ว่า ความเสมอภาคเกี่ยวกับการไม่ให้มีการซื้อขายทาส หมายถึงสังคมอินเดียสมัยพุทธกาล มีการซื้อขายทาส เช่นเดียวกับชาติอื่นๆ ความเป็นมาของทาส หรือทางที่คนเราจะกลายมาเป็นทาสได้ มีการประมวลไว้ 5 ประเภท คือ (1)เป็นทาสโดยสายโลหิต คือบิดามารดาเป็นทาส มีบุตรบุตรนั้นก็กลายเป็นทาสด้วยโดยเจ้าของทาสนั้นถือว่าเป็นสมบัติพลอยได้ของตน (2)บิดามารดาแม้ไม่ใช่ทาส คือ บิดามารดาแม้ไม่ใช่ทาสแต่เป็นเพราะยากจนหรือมีความจำเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง ขายลูกของตนไปให้เป็นทาสของผู้อื่น (3)มีการทำสงคราม คือ สงครามเกิดขึ้นฝ่ายชนะกวาดต้อนคนไปเป็นทาส (4)การทำโจรสลัด คือ การทำโจรสลัดหรือลักพาตัวคนมาเป็นทาส (5)การค้าทาสที่ทำกันเป็นอาชีพ คือ การค้าทาสที่ทำเป็นอาชีพเป็นลำเป็นสันทั้งในกรีก และประเทศอื่นๆ เป็นเหตุให้เกิดการนำมาเป็นทาสด้วยวิธีการต่างๆ สรุปได้ว่า ในทางพระพุทธศาสนา สอนให้งดเว้นการซื้อขายทาส เพราะความเป็นทาสไม่ว่าจะเป็นทาสภายนอกหรือทาสภายใน ต่างก็ทำให้คนขาดอิสรภาพ คำสอนที่ไม่ให้มีการซื้อขายทาส เช่น ห้ามไม่ให้ภิกษุมีทาสหญิงชายรับใช้ ภิกษุใดฝ่าฝืนต้องอาบัติทุกกฏทาสที่มากบวชแล้วได้รับสิทธิ์ทั้งปวงเท่าเทียมกับภิกษุอื่น และพระเจ้าแผ่นดินในครั้งนั้นถือว่า ทาสที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้วให้ถือว่าเจ้าของไม่มีสิทธิ์ที่จะจับกุม หรือเรียกตัวคืน แต่เพื่อเป็นการตัดปัญหายุ่งยาก พระบรมศาสดาจึงทรงบัญญัติสิกขาบทให้ผู้เข้ามาบวชไม่ให้หนีเขามา ต้องได้รับอนุญาตจากผู้ปกครองก่อน ก่อนจะบวชจึงมีคำถามว่าเป็นไท หรือไม่ (วิ.มหา. 4/97/151) ส่วนพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)(2542) ได้กล่าวว่า การค้าขายพระพุทธเจ้าให้เว้นจากการซื้อขายมนุษย์เพื่อทำการค้า การซื้อขายมนุษย์ถือว่าเป็นอาชีพที่ทุจริตนับเป็นการให้ความเสมอภาคแก่ทุกคน การยอมรับความมีเมตตาที่เป็นสากล คือแผ่ความรู้สึกเป็นมิตร ไมตรีมีความรักปรารถนาประโยชน์สุขแก่ทุกคนไม่มีจำกัดแบ่งแยก

5. สรุป

ความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตยนั้น เป็นศาสตร์ในทางโลกซึ่งจัดว่าเป็น ศาสตร์สมัยใหม่ อาจจะมีมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเลย เพราะว่าพระพุทธศาสนา เป็นศาสตร์ในทางธรรม แต่อันที่จริงแล้วรัฐศาสตร์หรือการเมืองกับศาสนานั้นแยกจากกันไม่ได้ รัฐศาสตร์ แนวพุทธ เน้นที่ชนะการปกครองโดยนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง เช่น ทศพิธราชธรรม เป็นต้น ปัจจุบันปัญหากระบวนการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ประเทศทั้งหลายนำมาใช้ในการปกครอง และถือว่าเป็นระบบการปกครองที่ดีที่สุด เพราะการปกครองเป็นไปตามความต้องการและ เงื่อนไขของสังคม แต่การปกครองตามระบบประชาธิปไตยก็ยังมีปัญหา ทั้งนี้เพราะทำตามแนวคิดของคนหมู่มาก ประกอบกับคนหมู่มากมีความคิดเห็นแตกต่างกัน จึงก่อให้เกิดปัญหาการเมืองการปกครอง เกิดข้อขัดแย้ง แนวคิดทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และปัญหาอื่นๆ ก็ตามมา การแสวงหาอธิปไตยความเป็นใหญ่ก็ก่อให้เกิด ปัญหาสังคม มีปัจจัยเชื่อมโยงต่อกันท้ายที่สุดก็ทำให้เกิดทุกข์ เพราะขาดความเข้าใจในหลักการสร้างการใช้และการรักษาอำนาจอธิปไตยที่ถูกต้อง จึงไม่อาจจะสร้างความสงบสุขให้กับสังคมได้อย่างแท้จริง

ความสำคัญของความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตย หากมองในแง่ความเสมอภาคในสังคม มุ่งส่งเสริมคุณค่าของการปฏิบัติต่อกันระหว่างบุคคลกับบุคคล ตลอดถึงการปฏิบัติระหว่างบุคคลกับสังคมด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การที่มนุษย์เกิดมาย่อมมีศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกัน ในความเป็นคน มีความเสมอภาคเชิงพุทธศาสตร์ คือ การที่บุคคลในสังคมมีความเห็นใจกัน ความซื่อสัตย์ สุจริต รู้บุญคุณของผู้ที่เคยอุปการะ ความเป็นมิตรกัน และการช่วยเหลือกันเป็นต้นความเสมอภาคตามแนวทางรัฐศาสตร์เชิงพุทธ จึงมีหลักการสำคัญที่ต้องยึดตั้งต่อไปนี้ 1) การใช้อำนาจ การได้มาซึ่งอำนาจ การขยายอำนาจ และการรักษาไว้ซึ่งอำนาจนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนมากที่สุด 2) ความมั่นคงของระบอบการปกครองหรือของผู้ปกครอง มิใช่เป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของระบอบการเมืองการปกครอง แต่เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อช่วยส่งเสริมสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ประชาชนและสังคมเท่านั้น 3) มีความเสมอภาค โดยใช้หลักเหตุผล ให้ความสำคัญแก่คุณค่าของความเป็นมนุษย์โดยเท่าเทียมกัน ไม่แบ่งชาติชั้นวรรณะ 4) ยึดหลักธรรมเป็นแนวทางในการปกครอง หลักการปกครองที่พระพุทธศาสนา เน้นหนักที่สุดก็คือ การปกครองที่ประกอบด้วยธรรมทุกขั้นตอนทุกระบบ ทั้งผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครอง ดังนั้น ความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตยก็คือการสร้างสันติสุขแก่ประชาชนและสังคม สนับสนุนระบอบการเมืองการปกครองที่มีความเสมอภาคและประกอบด้วยเหตุผล ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของพระพุทธศาสนา คือ ความทันสมัย หลักการเหล่านี้ให้ความสำคัญกับความเสมอภาค ถึงแม้ว่ามนุษย์เราจะเกิดมามีความแตกต่างกันทางความคิด ทางร่างกายสติปัญญา ความสามารถที่แตกต่างเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก แต่สำหรับความเสมอภาคเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยนั้น จะให้ความสำคัญกับความเสมอภาคทางโอกาส ซึ่งหมายถึง ประชาชนจะมีโอกาสที่เท่าเทียมกันในทาง

การเมือง เศรษฐกิจ สังคม แต่ถ้ากล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือความเท่าเทียมกันทางเสรีภาพของบุคคลนั่นเอง ส่วนข้อเสนอแนะ ให้บุคคลในสังคมมีความเสมอภาคในการแสดงทัศนคติในขอบเขตของกฎหมาย มีความเสมอภาคในสิทธิหน้าที่ความเป็นมนุษย์ เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน และมีภราดรภาพสามัคคีปรองดอง เพื่อการนำไปสู่ความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง รวมทั้งการแสดงถึงความตั้งใจจริงที่จะให้มีระบบการเลิกทาส การเลิกทาสในสมัยพุทธกาลทำให้ประเทศต่างๆ ในปัจจุบันถือเอาเป็นแบบอย่างเช่นเดียวกับในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้มีการยกเลิกทาสเพราะส่วนหนึ่งของพระองค์ ทรงได้รับแนวคิดจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา เราอาจกล่าวได้ว่าที่เราไม่เป็นทาสทุกวันนี้ก็เพราะอิทธิพลจากคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เราต้องขอบพระคุณที่พระองค์ให้ความเป็นไท และมีอิสระเป็นตัวของตัวเองมาจนทุกวันนี้การนำมาปรับใช้กับสังคม ควรยึดหลักการเว้นจากการทำบาปทั้งปวง การทำความดี และการทำจิตใจให้สงบ โดยนำความเสมอภาคเชิงพุทธจริยศาสตร์ในสังคมประชาธิปไตย มาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต จะทำให้สังคมที่เป็นเป็นสังคมแห่งอุดมคติ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขไม่มีอคติต่อผู้อื่นที่มีความคิดเห็นต่าง มีศรัทธาในศาสนาของตน และพัฒนาสังคมได้เป็นอย่างดี

6. บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2521). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม 4,9,11,15,23, 25,27.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- เขมานันทะ (ส. ชัยมุสิก). (2547). **พุทธสารคดีตามรอยพระพุทธรูปบนเส้นทางจาริกธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : จงเจริญการพิมพ์.
- คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลี้ยงเซียง. (2536). **พุทธานุกรมประวัติฉบับมาตรฐาน.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลี้ยงเซียง.
- จรรยา สุภาพ. (2519). **ระบบการเมืองเปรียบเทียบ และหลักวิเคราะห์การเมืองแบบใหม่.** กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- เขาวนวิศ เสนพงศ์. (2547). **การเมืองการปกครองไทย.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทวิช เปล่งวิทยา. (2525). **จิตวิทยาภาษาธรรม.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รุ่งเรืองสาส์น.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2540). **ทรรศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา.** กรุงเทพฯ : สามัคคีสาส์น.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต). (2538). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต). (2542). **มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สหธรรมิก.
- _____. (2544). **ธรรมนุญชีวิต.** พิมพ์ครั้งที่ 31. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ว. วชิรเมธี. (2547). **ธรรมบันดาล**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- _____. (2541). **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- สุธรรม ชูสัตย์สกุล. (2547). จริยศาสตร์ของอริสโตเติล: ความดีคือความสุข. **วารสารปัญญาจักขุ**. 5(30). 41-48.
- สุนทร ณ รั้งสี. (2543). **พุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Austin Renney. (1962). **The Governing of Men**. New York : Holt Rinehart and Winston.